

**Kategorie zabawek
a wspomaganie rozwoju dziecka
w wieku poniemowlęcym
i wczesnoprzedzkolnym**

Przewodnik

Dr Karolina Appelt
Prof. dr hab. Anna I. Brzezińska

Instytut Psychologii
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

2011

Spis treści

Uwagi wstępne	02
Kategorie zabawek.....	03
O kilku zasadach korzystania z zabawek.....	11
Załącznik nr 1. Skala oceny zapotrzebowania na zabawki	16

Uwagi wstępne

Proponowana przez nas lista zawiera różnorodne kategorie zabawek wpływających na rozwój małego dziecka od okresu wczesnego dzieciństwa (wieku poniemowlęcego) do wczesnego wieku przedszkolnego czyli od ok. 18 miesięcy do 3/4 roku życia.

Wyróżniłyśmy osiem kategorii:

- I. Kontakt z dorosłym – wiedza
- II. Kontakt z innymi dziećmi – zabawy ruchowe i współpraca
- III. Poruszanie się - sprawność i koordynacja ruchowa
- IV. Manipulacja – sprawność manualna i koordynacja ruchowa
- V. Wyobraźnia i wiedza - zabawy ruchowe i tematyczne
- VI. Wyobraźnia, wiedza i umiejętności – uczenie współpracy
- VII. Uwaga, pamięć, myślenie
- VIII. Myślenie, planowanie

Wyróżnione przez nas kategorie związane są z różnymi obszarami rozwoju dziecka. Dwie pierwsze kategorie dotyczą przede wszystkim rozwoju społecznego i emocjonalnego, kolejne dwie rozwoju ruchowego w obszarze tzw. motoryki dużej i małej, a ostatnie cztery w głównej mierze kompetencji poznawczych. Podział ten ma charakter jedynie porządkujący, bowiem mówiąc o rozwoju zawsze mamy na uwadze **rozwój całego człowieka**, we wszystkich sferach jego funkcjonowania. Dziecko angażując się w daną zabawę rozwija swoje **różnorodne kompetencje**, nie tylko te, które są dominujące, pierwszoplanowe dla danego typu zabawy. I tak, bawiąc się na przykład w zabawy ruchowe dziecko rozwija swoją sprawność motoryczną, ale też rozwija się społecznie i emocjonalnie (bo zwykle bawi się z dorosłym, z innymi dziećmi albo wśród innych dzieci), bo buduje wiarę we własne siły, poczucie pewności siebie, odporności na porażki itd.

Warto zwrócić też uwagę, iż **jedna zabawka**, mimo, że została zakwalifikowana do danej kategorii tak naprawdę **może pełnić różne funkcje**. Drewniany klocek może być elementem konstrukcyjnym w budowanym domu czy moście, ale może też pełnić rolę wagonika pociągu lub kawałka tortu, gdy bawimy się w przyjęcie. W dużym stopniu zależy to od **pomysłowości dorosłego** i jego **umiejętności pokazania dziecku** różnych zastosowań danego przedmiotu. To w kontakcie z dorosłym dziecko odkrywa różne funkcje, w jakich może występować dany przedmiot. Dzięki temu z jednej strony dziecko zdobywa wiedzę o otaczającym je świecie, a z drugiej zaczyna wkraczać do świata wyobraźni i rozpoczyna drogę ku rozwojowi myślenia abstrakcyjnego. A to pozwoli mu w przyszłości na dowolną zabawę mając do dyspozycji jako zabawki patyki, liście i sznurki, a później nawet same tylko słowa.

Zabawki, przynajmniej niektóre, mogą sprawiać wrażenie nieco trudniejszych niż aktualne możliwości dzieci, które mają z nich korzystać. Wynika to jednak z podzielanego przez nas przekonania, iż **tylko zabawki i zabawy przekraczające nieco kompetencje dzieci, które się nimi bawią stanowią dla nich wyzwanie, pociągają ich rozwój naprzód**. Takie zabawki stanowią najlepszy sposób stymulowania rozwoju, w odróżnieniu od zabawek, które ze względu na odpowiadanie aktualnym dziecięcym możliwościom i umiejętnościom w pełni już rozwiniętym, szybko się dzieciom nudzą i nie stanowią źródła motywacji do dalszego działania.

Ponadto zabawki będące „o krok” wyżej niż obecne możliwości dziecka wymagają **dorosłego jako przewodnika**, który bawiąc się razem z nim, uczy je korzystania z poszczególnych zabawek, pokazuje mu ich właściwości. Daje to szansę matkom (czy innym opiekunom) na wchodzenie w lepszy kontakt ze swoimi dziećmi. Może stanowić okazję do **rozwijania kompetencji wychowawczych opiekunów**, co przyczynia się do podnoszenia jakości opieki, jakiej doświadczają dzieci.

Kategorie zabawek

I. Kontakt z dorosłym – wiedza:

wymagają bliskiego fizycznego kontaktu dziecka z dorosłym, zachęcania dziecka do patrzenia, słuchania, mówienia, działania, pokazywania przez dorosłego – miną, gestem, głosem: dźwiękiem, słowem

KSIĄŻKI	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
<ul style="list-style-type: none">o twardych stronachw różnych formatachz kolorowymi obrazkami, ale także z prostymi rysunkami i zdjęciamiz prostą fabułą / historiąposzerzające wiedzę dziecka o najbliższym otoczeniu i o świecie: zwierzęta, w tym zwierzęta domowe, hodowane, dzikie, ptaki, zwierzęta wodne; warzywa, owoce, drzewa, liście, kwiaty, rośliny polne, domowe, ogrodowe; zawody, pojazdy lądowe, wodne i powietrzne; urządzenie domu, meble, przedmioty kuchenne, przedmioty codziennego użytku i różne narzędzia, zabawki; części ubrania; jedzenie itp.	<ul style="list-style-type: none">oglądanie razem z dzieckiem – dorośli i dziecko siedzą na podłodze albo dziecko siedzi na kolanach dorosłego przodem do oglądanej książkipokazywanie palcem, zachęcanie dziecka do pokazywania i nazywanianaśladowanie odgłosównaśladowanie ruchów związanych z użyciemczytanie prostej fabuły z modulowaniem głosuwspólne czytanie, dorośli rozpoczynają a dziecko kończy dane zdaniepowracanie do historyjek, opowiadanie, zadawanie pytań i odpowiadanie na nie, przypominanie dziecku o tym w różnych sytuacjach, odwoływanie się do nich np. „a jak Misiu wołał, gdy był głodny?“, „a jak płakał, jak było mu smutno?“
PŁYTY CD Z BAJKAMI I PIOSENKAMI	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
<p> płyty CD (konieczny dostępny sprzęt do odtwarzania) np. Bajki – Grajki (www.bajki-grajki.pl), ale także np. kolekcja „Dziecka” (www.gazeta.pl/kolekcja)</p>	<ul style="list-style-type: none">▪ słuchanie (także w czasie podróży)▪ pokazywanie, obrazowanie słuchanego tekstu▪ odgrywanie ról, zabawa w teatr, z pacynkami, kukielkami▪ naśladowanie słyszanych odgłosów i dźwięków▪ klaskanie, śpiewanie, tańczenie▪ granie na instrumentach
INSTRUMENTY MUZYCZNE	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
<p>tamburyn, trójkąty, kastaniety, marakasy, ksylofon, bębenek, dzwonki (na stojaku lub z opaską zakładane na rękę lub nogę)</p>	<ul style="list-style-type: none">▪ wspólne granie▪ słuchanie i odgadywanie melodii▪ zgadywanie, jaki to instrument▪ naśladowanie różnych odgłosów▪ różnicowanie wolno-szybko, głośno-cicho▪ powtarzanie zagranych przez dorosłego dźwięków▪ zabawa w orkiestrę

<p>II. Kontakt z innymi dziećmi – zabawy ruchowe i współpraca:</p> <p>wymagają bliskiego fizycznego kontaktu dziecka z innym dzieckiem, zachęcanie dziecka do komunikowania się z innymi dziećmi i nawiązywania współpracy, rozwiązywania konfliktów, negocjowania</p>	
<p>ZESTAWY DUŻYCH ELEMENTÓW DO TWORZENIA KONSTRUKCJI, TORÓW PRZESZKÓD</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wspólne budowanie przez dzieci różnorodnych konstrukcji np. zamków, kryjówek ▪ wspinanie się ▪ zeskakiwanie z pomocą dorosłego lub samodzielnie ▪ czołganie się ▪ przeskakiwanie ▪ toczenie elementów ▪ chodzenie, bieganie slalomem
<p>różne kształty z pianki pokryte trwałą, do zmywania, antypoślizgową tkaniną, kształtki (sześciiany, belki, wałki, mosty), bujaki, równoważnie, tunele</p>	
<p>DOMKI, NAMIOTY</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozkładanie, składanie ▪ wchodzenie, wychodzenie ▪ w zabawach tematycznych „w rodzinę”, „w odwiedziny”, „w przyjęcie”, „w sklep”, „namiot rycerski” ▪ mogą być także wykorzystywane jako miejsce, gdzie można na chwilę się schować, pobyć samemu, jako kąciak odpoczynku
<p>wielkość pozwala na swobodne wejście do środka kilkorga dzieci mogą znajdować się na zewnątrz budynku lub w miejscu do zabawy wewnątrz w przypadku braku gotowego namiotu, można go skonstruować samodzielnie, wykorzystując w tym celu meble, koce, narzuć, stare prześcieradła czy duże ręczniki, firanki i zasłony</p>	
<p>BASENY OGRODOWE, PIASKOWNICE, DRABINKI, HUŚTAWKI, ZJEŹDŻALNIE</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wspólne zabawy dzieci na świeżym powietrzu, zależne od warunków pogodowych
<p>konieczne są pokrywy zabezpieczające piasek i wodę przed zwierzętami, deszczem, zabrudzeniem</p>	
<p>III. Poruszanie się - sprawność i koordynacja ruchowa:</p> <p>wymagają przestrzeni do swobodnego poruszania się</p>	
<p>PIŁKI</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ turlanie piłki rękoma lub z użyciem jakiegoś
<p>różnych rozmiarów, różnej twardości, wykonane z</p>	

<p>różnego tworzywa, woreczki wypełnione grochem, krążki ringo</p>	<p>przedmiotu np. paletki do tenisa stołowego</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kopanie do kogoś, do bramki ▪ rzucanie do celu, wrzucanie do koszyka, kartonu, rzucanie do siebie nawzajem ▪ skakanie na dużej piłce
<p>DUŻE SAMOCHODY I INNE POJAZDY</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>trójkołowiec, czterokołowiec ważna stabilność pojazdu, wytrzymałe koła nadające się do jazdy po różnej nawierzchni</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ jeżdżenie samochodem ▪ omijanie różnych przeszkód ▪ wyścigi samochodowe ▪ omawianie zasad ruchu drogowego ▪ naprawianie zepsutego samochodu ▪ holowanie przez inny samochód
<p>IV. Manipulacja - koordynacja ruchowa: wymagają zdolności uchwycenia i manipulowania przedmiotami, doskonałą sprawność rąk, dłoni, palców, rozwijają koordynację ruchową i wzrokowo-ruchową</p>	
<p>KLOCKI Z TWORZYWA SZTUCZNEGO</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>dużych rozmiarów oraz mniejsze, mogą też być klocki magnetyczne, które pozwalają tworzyć ciekawe modele przestrzenne lub klocki skręcane, które zawierają zestawy śrub i nakrętek, lekkie klocki piankowe</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ łączenie klocków ze sobą oraz rozkładanie zbudowanych elementów na pojedyncze klocki ▪ budowanie jak najwyższej budowli ▪ budowanie domku dla lalek, garażu dla samochodów itp. ▪ wykorzystywanie klocków jako elementów potrzebnych przy innych zabawach
<p>KLOCKI DREWNIANE</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>różnych kształtów, kolorów, wielkości</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wysypywanie klocków z pudełka, wrzucanie do pudełka ▪ stawianie jeden na drugim, budowanie różnorodnych konstrukcji wg wzoru i wg własnego pomysłu ▪ wykorzystywanie klocków jako elementów potrzebnych w innych zabawach np. cegły, gdy budujemy dom; warzywa, gdy gotujemy zupę; bele słomy, gdy bawimy się w żniwa

PUZZLE	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
o dużych elementach, wykonane z różnych materiałów np. z drewna, pianki, tektury, o różnej tematyce np. postaci ludzkie w różnych strojach	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wspólne układanie puzzli przy stopniowo zmniejszanej pomocy dorosłego ▪ dorosły układa - dziecko próbuje jak najwcześniej odgadnąć, co powstanie z układanych elementów ▪ dziecko podaje puzzle, wspólnie z dorosłym decydują, gdzie pasuje dany element
RYBKI Z MAGNESEM + WĘDKA	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
lekka wędka z tworzywa (lub z drewna), posiada prosty kołowrotek, zakończona magnesem rybki różnych kolorów i kształtów, również z magnesem	<ul style="list-style-type: none"> ▪ łowienie ryb ▪ łowienie wskazanej ryby: największej, najmniejszej, czerwonej, zielonej ▪ po połowach „oprawianie ryby i przyrządzanie posiłku”
LABIRYNTY PRZESTRZENNE, ZABAWKI DO PRZEWLEKANIA SZNURKA	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
o różnym stopniu trudności, o różnych kształtach i kolorach sznurek do przewlekania może być zakończony drewnianą pałeczką, co ułatwia jego przewlekanie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przemieszczanie koralików po różnorodnie ukształtowanych ścieżkach w przestrzeni ▪ przewlekanie sznurka, aby połączyć dwa elementy z sobą
KOLEJKI DREWNIANE	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
drewniane kolejki bardziej odporne na zniszczenie niż elektryczne, łatwiejsze w montażu (potrafi je złożyć samo dziecko) dziecko też samo prowadzi wagoniki po torach, dzięki temu nie jest tylko obserwatorem poruszającej się kolejki	<ul style="list-style-type: none"> ▪ budowanie torów, budowanie stacji, przystanków ▪ zabawa w jazdę pociągiem ▪ naśladowanie odgłosów pociągu ▪ zabawa w dwa pociągi, które się gonią
<p>V. Wyobraźnia i wiedza - zabawy ruchowe i tematyczne:</p> <p>wymagają z jednej strony akcesoriów, przedmiotów do zabawy, a z drugiej strony treści zaobserwowanych w realnym życiu, które są przez dzieci naśladowane, a później odgrywane w zabawie</p>	
SAMOCHODY I INNE POJAZDY RÓŻNEJ WIELKOŚCI I RÓŻNEGO TYPU	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
metalowe, drewniane, z tworzywa sztucznego, również kolorowe pojazdy z trwałego tworzywa sztucznego do	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zabawy tematyczne w ruch drogowy, parking, budowę, wyścigi samochodowe itp.

<p>samodzielnego skręcania</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ puszczenie samochodzików po różnych powierzchniach np. płaskich i pochyłych
<p>WÓZKI DLA LALEK</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>ważna stabilność wózka, dostosowanie wózka rozmiarami do wielkości dziecka</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zabawy tematyczne w domu, w rodzinie, w opiece nad dzieckiem ▪ także w zabawach ruchowych np. slalom z wózkiem między przeszkodami
<p>AKCESORIA DOMOWE</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>z tworzyw sztucznych lub z drewna, wielkością dopasowane do dzieci, jednak niezbyt małe, gdyż takie trudne są do uchwycenia i mało stabilne można też wykorzystać opakowania po różnych produktach spożywczych, kosmetycznych zawsze sprawdzić, czy nic nie zostało z tych produktów w środku opakowania!</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zabawa w domu, w gotowanie, sprzątanie, mycie naczyń ▪ zabawa w sklepie spożywczy, z artykułami gospodarstwa domowego ▪ dorosły opisuje daną rzecz, dziecko zgaduje i wybiera ją ze zbioru ▪ rozpoznawanie przedmiotów z zamkniętymi oczyma ▪ dzielenie na kategorie np. warzywa, owoce ▪ dobieranie w pary, co do siebie pasuje, np. filiżanka i spodek
<p>ZABAWKI GUMOWE – FIGURKI</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>postaci ludzi i zwierząt postaci fantastyczne i realne postaci reprezentujące różne zawody ważna staranność wykonania oraz estetyka</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zabawy tematyczne w gospodarstwo, zoo i wiele innych zależnie od tego, co akurat zajmuje dziecko i co wiąże się z jego aktualnymi przeżyciami, które zwykle znajdują kontynuację w zabawie
<p>LALKI, MISIE</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>lalki z możliwością zmiany pozycji rąk i nóg, z możliwością nakładania różnych ubrań miękkie lalki („szmaciane”), misie różnych rozmiarów wagą i rozmiarem dopasowane do możliwości dziecka</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przytulanka – jako pomoc w sytuacjach trudnych dla dziecka - do zasypiania, u lekarza, jako partner w zabawie, gdy dziecko bawi się samo ▪ w zabawach tematycznych jako bohaterowie tych zabaw
<p>PACYNKI, KUKIEŁKI</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>wagą i rozmiarem dopasowane do rączki dziecka z miękkiej tkaniny pacynki na rękę lub na palec</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zabawa w teatr, wystawianie przedstawienia ▪ dialog z dzieckiem na różne codzienne życiowe tematy z wykorzystaniem pacynki
<p>TEATRZYK</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>

<p>wysokość teatrzyku, która zapewnia zasłonięcie stojącego za nim małego aktora</p> <p>kurtyna odsłaniana</p> <p>można skonstruować samemu wykorzystując meble, kartony dużych rozmiarów, stare zasłony czy koce</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ dorosły odgrywa przedstawienie, dziecko jest widzem, a później zmiana ról ▪ wspólne przedstawienie dla innych dorosłych i dzieci ▪ zabawa w teatr
<p>VI. Wyobraźnia, wiedza i umiejętności – uczenie współpracy: sprzyjają rozwojowi twórczości plastycznej dziecka</p>	
<p>TABLICE DO PISANIA KREDA</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>najlepiej stojące lub zawieszane na ścianie (stabilne)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rysowanie, mazanie ▪ zgadnij, co narysowałam ▪ dorosły zaczyna, dziecko coś dorysowuje i tak na zmianę ▪ rysowanie i opowiadanie o rysunku
<p>TABLICE MAGNETYCZNE</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>najlepiej większych rozmiarów, gdyż ruchy dziecka nie są jeszcze bardzo precyzyjne</p>	<p>j.w.</p>
<p>NISKIE STOLIKI Z KRZESEŁKAMI DO ZABAW PLASTYCZNYCH</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>z tworzywa sztucznego lub drewniane, ważna stabilność i rozmiary dopasowane do wysokości dzieci</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ zabawy plastyczne ▪ gry ▪ zabawa w szkołę ▪ zabawa w restaurację ▪ krzesła ustawione jedna za drugim – zabawa w pociąg
<p>TABLICE DO PREZENTOWANIA PRAC DZIECI</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>wielkość wystarczająca do zaprezentowania prac wszystkich dzieci, nie tylko wybranych</p> <p>umieszczenie w centralnym, dobrze widocznym (dla dzieci i dorosłych) miejscu</p> <p>ważne aktualizowanie wystawy, jej zmienianie</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ przypinanie prac dzieci, urządzenie wystawy ▪ wspólne oglądanie, podziwianie ▪ szukanie pracy danego dziecka wśród innych prac
<p>FARBY, KREDKI, PĘDZELKI, PĘDZLE</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>

<p>(+ FARTUSZKI DLA DZIECI)</p>	
<p>bezpieczne, nietoksyczne farby, dobrze pokrywające malowaną powierzchnię</p> <p>kredki woskowe, ołówkowe, lekko rozprzewadzające się po powierzchni, dla małych dzieci grubsze i bardziej miękkie</p> <p>mogą być też sztalugi (podwójne lub poczwórne)</p> <p>ważny odpowiedni strój, który pozwala na swobodną zabawę lub wykorzystywanie fartuszków takich, które podobają się również dzieciom</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ malowanie pędzelkami ▪ malowanie rękami ▪ odciskanie swojej ręki zanurzonej w farbie ▪ odciskanie innych przedmiotów zanurzonych w farbie ▪ malowanie farbami kartonowych zabawek, np. domku, mebli dla lalek ▪ łączenie różnych technik plastycznych, malowanie tła farbą, potem przyklejanie materiału, naklejek, rysowanie kredkami
<p>MODELINA, CIASTOLINA</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>miękki materiał umożliwiający łatwe modelowanie o podstawowych, wyrazistych barwach</p> <p>masa solna (mąka, sól, woda)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ modelowanie różnych kształtów ▪ modelowanie kształtów z wykorzystaniem różnych foremek ▪ robienie wazonika, doniczki czy innych przedmiotów użytkowych przez oklejanie słoików, pudełek, klocków itp.
<p>WĘGIEL, KREDA, PIECZĄTKI</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>kształt łatwy do uchwycenia przez dziecko</p> <p>ważny odpowiedni strój, który pozwala na swobodną zabawę</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rysowanie na kartce, na dużym papierze pakowym, na kartonie, na chodniku ▪ obrysowywanie różnych kształtów, także własnego ciała nogi, ręki czy całej postaci leżącej na podłodze
<p>VII. Uwaga, pamięć, myślenie – wymagają koncentracji uwagi, skupienia się na danej czynności</p>	
<p>ZABAWKI UCZĄCE SORTOWANIA I DOPASOWYWANIA KSZTAŁTÓW</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>np. figury o różnych kolorach, wysokościach i kształtach do segregowania na drewnianej podstawie</p> <p>figury o różnych kształtach do umieszczania w odpowiednim otworze zabawki</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ segregowanie wg jednej cechy, a ze starszymi dziećmi wg dwóch, trzech cech ▪ po osiągnięciu dużej wprawy, utrudnienie np. wrzucanie z zamkniętymi oczyma, do rozpoznawania kształtów wykorzystywanie dotyku
<p>MEMO</p>	<p>Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:</p>
<p>kilka, kilkanaście elementów</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ stopniowe zwiększanie liczby elementów wykorzystywanych w grze

tematyka bliska doświadczeniu dziecka	<ul style="list-style-type: none"> ▪ na początku pozostawianie odkrytego pierwszego elementu i poszukiwanie pary do niego
DOMINA O RÓŻNEJ TEMATYCE	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
wykonane z drewna, tworzyw sztucznych, uczą cierpliwości, precyzji oraz myślenia przyczynowo-skutkowego i czekania na swoją kolej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ układanie na zasadach domino ▪ układanie na zasadzie kaskady ▪ wykorzystywanie jako klocki do konstrukcji przy innych zabawach np. cegły w budowanym domu
<p>VIII. Myślenie, planowanie</p> <p>wymagają znajomości i dostosowania się do reguł gry, co początkowo przekracza możliwości dzieci, konieczny jest udział i pomoc dorosłego</p>	
PROSTE GRY PLANSZOWE I ZRĘCNOŚCIOWE	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
lotto (duże obrazki np. przedstawiające pomieszczenia w domu, do których gracz dobiera małe obrazki z przedmiotami pasującymi do danego pomieszczenia), gra w kości, „Chińczyk”, „Grzybobranie” „Spadające małpki”, „Skaczące czapeczki”, „Skubane kurczaki”	<ul style="list-style-type: none"> ▪ granie z dorosłym, stopniowe włączanie do gry innych dzieci ▪ granie drużynowo, w jednej drużynie dorosły i dziecko, każda osoba ma jakąś rolę np. dziecko rzuca kostką, dorosły przestawia pionek
PROSTE GRY W KARTY	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
gry w Piotrusia z kartami o różnej tematyce bliskiej doświadczeniu dziecka, gra w wojnę	<ul style="list-style-type: none"> ▪ granie z dorosłym, stopniowe włączanie do gry innych dzieci ▪ wykorzystywanie kart do zabawy w memo ▪ wykorzystywanie kart do zabaw tematycznych w turniej rycerski, dwór królewski
UKŁADANKI	Co z tym robić – jak się bawić z dzieckiem:
układanki np. klocki z obrazkami do różnych bajek , nakładanki o zróżnicowanym stopniu trudności, gdzie poszczególne elementy wyposażone są w kołeczek, który pomaga w chwytaniu i umieszczeniu we właściwym miejscu, także nakładanki warstwowe	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wspólne układanie układanek ▪ opowiadanie o ułożonym obrazku, poszukiwanie szczegółów na obrazku ▪ sylwetka misia, którego można „ubierać” w różne stroje ▪ wykorzystywanie do zabawy z fabułą

Źródło: opracowanie własne

O kilku zasadach korzystania z zabawek

▪ ZBYT MAŁO ANI ZBYT WIELE ZABAWEK NIE WPŁYWA KORZYSTNIE

Nie sprzyja rozwojowi sytuacja, gdy dzieci nie mają czym się bawić, bo w ich otoczeniu brakuje zabawek, albo gdy jest ich bardzo mało i codziennie bawią się tymi samymi kilkoma przedmiotami, a jeśli w pobliżu pojawiają się inne dzieci, to o każdą zabawkę trzeba rywalizować, bo nie wystarcza ich dla wszystkich obecnych dzieci.

Natomiast warto podkreślić, iż sytuacja, gdy dzieci mają do swej dyspozycji zbyt wiele zabawek, również może nie wpływać korzystnie dla ich rozwoju. Dzieje się tak z kilku powodów. Po pierwsze, otoczenie zbyt bogate w różnorodne bodźce powoduje poczucie chaosu, zmęczenia, przeciążenia, rozdrażnienia. W pomieszczeniu pełnym zabawek dziecko nie wie, na której się skoncentrować, zwykle bierze do rąk jedną zabawkę po drugiej, wyrzucając poprzednią. Co spojrzy na kolejną zabawkę, to dla poprzedniej traci zainteresowanie i ją porzuca. Po jakimś czasie przebywając w pomieszczeniu pełnym zabawek dochodzi do paradoksalnego wniosku, że właściwie nie ma czym się bawić (odczucie podobne to tego, którego doświadczają kobiety zaglądną do swej szafy pełnej ubrań).

Dzieci charakteryzują się krótkim czasem koncentracji na jednej rzeczy oraz stosunkowo niską zdolnością koncentracji uwagi, dzieci łatwo się rozpraszają. Jeśli chcemy zatem, aby dziecko zainteresowało się daną zabawką to nie możemy dawać mu jednocześnie kilku innych, ale nie możemy też oczekiwać, że tą jedną zabawką będzie bawiło się długo, musimy mieć przygotowane inne przedmioty, które za chwilę będą mogły skupić na sobie uwagę dziecka, gdy wyczerpie się jego zainteresowanie dla poprzedniego przedmiotu.

Ponadto, zwykle jest tak, choć tak być oczywiście nie musi, że jeśli tych zabawek jest wiele to są one gorszej jakości. Zabawki, które łatwo się psują od początku nie funkcjonują prawidłowo, nie pozwalają na swobodną nimi zabawę powodują u dzieci frustrację i niechęć do zabawy. Zabawki wykonane starannie, z wysokiej jakości materiałów dają prawdziwą radość i satysfakcję z zabawy. Stąd, zwłaszcza jeśli nasz budżet jest ograniczony (a zawsze w jakimś stopniu jest) to warto kupić dzieciom mniej zabawek, ale takich, na które nie trzeba tylko patrzeć, z obawą, że mogą się popsuć, ale którymi można się naprawdę bawić, bo są trwałe i wytrzymałe. Takich, których producenci uwzględnili fakt, że dzieci nie mają jeszcze wysokiej sprawności i zręczności.

Zbyt duża liczba zabawek powoduje też, że mniej o nie dbamy, mniej je szanujemy, trudno znaleźć dla każdej zabawki odpowiednie miejsce, a i dziecku trudno odnaleźć daną zabawkę, gdy ma ochotę się nią pobawić. Stąd też ważnym jest przemyślenie sposobu przechowywania zabawek, aby wszystkie miały swoje miejsce, ale też aby były dla dzieci dostępne, aby miały też możliwość wyboru tego, czym chcą się w danym momencie zajmować (metoda ofert).

Pomocne mogą być tu przenośne kosze na zabawki czy pojemniki z tworzywa (oznaczone odpowiednimi znaczkami), niskie regały. Dobrym pomysłem, szczególnie jeśli mamy wiele zabawek z danej kategorii i przestają one już zajmować dzieci, wydaje się też nie udostępnianie wszystkich zabawek na raz, ale ich zmienianie, zabawki schowane na jakiś czas uzyskują dla dziecka status zabawki nowej i na nowo obdarzane są dużym zainteresowaniem. Zabawki ciągle eksponowane stają się po pewnym czasie nieatrakcyjne, mniej pożądane, dzieci przestają je zauważać.

▪ POTRZEBA RÓŻNORODNOŚCI ZABAWEK

Zabiegając o wszechstronny rozwój dziecka trzeba pomyśleć o takim zorganizowaniu jego środowiska rozwoju, by stymulować różne obszary funkcjonowania. Zastanawiając się nad posiadanymi zabawkami warto zwrócić uwagę na to, na ile są one różnorodne, czy należą do wielu, różnych czy do jednej / kilku kategorii. Czy dzieci posiadają w większości zabawki mocno ustrukturywane, pozwalające

na korzystanie z nich w jeden, z góry określony sposób, czy też raczej są to zabawki, które można wykorzystywać na wiele różnych sposobów, wpływając dzięki temu na rozwój różnych sfer funkcjonowania dziecka, dobrym przykładem takiej zabawki są klocki, których liczba zastosowań trudna jest do zliczenia.

Myśląc o jakiejś zmianie, zakupieniu nowych zabawek warto zwrócić uwagę na:

- 1) posiadane obecnie zasoby, na to, z których kategorii zabawek mamy najwięcej;
- 2) preferencje danej grupy dzieci, nie wszystkie dzieci w podobnym wieku lubią się bawić w to samo, każde ma swoje ulubione zabawy;
- 3) te sfery rozwoju, które u danych dzieci wymagają szczególnego wsparcia.

W dokonaniu takiej analizy i wyciągnięciu wniosków pomocny może być **Załącznik** do powyższego tekstu zawierający **Skalę oceny zapotrzebowania na zabawki**.

■ ZABAWA W BEZPIECZNYM OTOCZENIU

Naturalne dla małego dziecka „wszędobylstwo” i ogromna ciekawość świata dla opiekunów oznacza także konieczność przygotowania przestrzeni bezpiecznej dla dziecka poprzez usunięcie zagrażających przedmiotów, np. zabawek z drobnymi elementami, które mogą zostać połknięte przez małe dzieci, ostrych przedmiotów, substancji trujących itd., ale także tych szczególnie dla dorosłych, czy starszych dzieci cennych.

Ponieważ jednak poruszające się samodzielnie dziecko nie znajduje się cały czas pod kontrolą opiekuna, a niektórych zagrażających mu elementów otoczenia schować się nie da jednym z najlepszych sposobów zadbania o bezpieczeństwo jest wprowadzanie reguł.

Warto tu wspomnieć, że dla swojej skuteczności obowiązujące zasady wymagają **konsekwencji** zarówno w czasie, jak i między opiekunami.

Poza tym liczba rzeczy, których „nie wolno” nie może być zbyt duża, bo dziecko nie jest w stanie zapamiętać i przestrzegać wielu reguł, a poza tym dziecięca ciekawość i chęć poznawania świata jest przemożną siłą. Wymaganie od dziecka, że będzie siedziało bez ruchu, lub przez długi czas zajmowało się jedną zabawką, którą mamy mu do ręki, jest wbrew naturalnym dla tego wieku prawidłowościom rozwojowym.

Dziecko, by się rozwijać potrzebuje jak największej **swobody**, ale też wyznaczonych **granic, reguł**, które chronią je przed skutkami niekontrolowanej przez niego w tym wieku chęci nieograniczonego korzystania ze swoich nowo opanowanych umiejętności.

■ DOROSŁY JAKO PRZEWODNIK PO ŚWIECIE ZABAWEK

To, czym interesuje się dwu-trzylatek zależy od tego, co znajduje się w jego otoczeniu. Dziecko poznaje te przedmioty, które są dla niego dostępne. Ze względu na sposób funkcjonowania jego psychiki nie potrafi jeszcze tak, jak przedszkolak wnosić w daną sytuację wiedzy o przedmiotach, które w niej nie występują, nie potrafi jeszcze stworzyć sobie w wyobraźni własnego, fantastycznego świata, bawi się zatem tym, co ma w zasięgu.

Dlatego też to, jakie dziecko zna przedmioty, czym potrafi się bawić zależy od jego opiekunów, od tego, czym dziecko zainteresują, jakie przedmioty umieszczają w jego najbliższym otoczeniu, na co zwracają jego uwagę. To dorosły jest **przewodnikiem** po świecie zabawek, pokazuje, jak można korzystać z danego przedmiotu, jakie ma właściwości, co można jeszcze ciekawego z nim zrobić. Dzieciom nie wystarczy dać interesujący, zdaniem dorosłych, przedmiot, trzeba jeszcze obudzić czy podtrzymać zainteresowanie tym przedmiotem.

Twórczy dorosły niemal każdy przedmiot potrafi uczynić fascynującym dla dziecka, ale też dorosły, który tworzy dziecku monotonne, ubogie w bodźce środowisko i nie angażuje się w zabawę z dzieckiem potrafi uspić jego naturalną ciekawość, a przez to ograniczyć jego rozwój.

Podobnie, jak w okresie poniemowlęcym, tak i we wczesnym dzieciństwie dziecko uczy się w każdych okolicznościach, mimowolnie. Rolą opiekuna dwu-trzylatka jest raczej **wykorzystywanie okoliczności**, stwarzanie okazji do bezpiecznego badania, poznawania świata, wysuwanie różnych propozycji, organizowanie warunków do działania, zachęcanie dziecka do zainteresowania otoczeniem.

Podstawowy sposób uczenia się we wczesnym dzieciństwie to **naśladownictwo**. Dziecko imituje te zachowania dorosłego, które obserwuje. Stąd też duża odpowiedzialność dorosłego za zachowania, które modeluje. Gdy dorosły czyta, książki (nie tylko dla dziecka, ale także dla siebie) to dziecko także chętnie po nie sięga, prosi, aby mu poczytać, a nawet samo „czyta” trzymając książkę i naśladując zaobserwowane u dorosłych ruchy. Poza dorosłymi niezwykle ważnymi modelami do naśladowania są starsze dzieci. Zachowania starszego brata czy siostry, koleżanki czy kolegi, jak przez cień są imitowane przez młodszego, a znaczenie owego procesu widać, gdy młodsze dziecko przy boku starszego niejako niepostrzeżenie opanowuje kolejne umiejętności.

Dziecko przejmując dobre, ale także złe wzorce, nie jest bowiem krytyczne wobec tego, co obserwuje, dla niego właściwe jest wszystko to, co robią ważne w jego życiu osoby, to one kształtują jego obraz świata, są wzorami do naśladowania, dawcami norm. Jeśli osoby z najbliższego otoczenia nie zachowują porządku w swoich rzeczach to trudno oczekiwać, że dziecko po skończonej zabawie będzie sprzątało swoje zabawki, nawet jeśli za każdym razem słyszy „trzeba sprzątać po sobie”.

Dzieci uczą się najwięcej poprzez to, co obserwują, w czym uczestniczą, przykład silniej na nie oddziałuje, niż słowa, a optymalną jest sytuacja, gdy komunikaty, jakie docierają do dzieci są spójne, poparte przykładami, jakie obserwują w swoim najbliższym otoczeniu. Jeśli po każdej zabawie sprzątam z dziećmi zabawki, odkładamy je na właściwe miejsce, to i one będą w przyszłości prawdopodobnie tak robiły. Jeśli ustalimy, z innymi uczestnikami reguły zabawy, uwzględniamy zachowania i potrzeby innych w naszym działaniu, to tego uczą się też nasze dzieci.

W swoich zabawach dzieci naśladują zaobserwowane u dorosłych czynności. Najbardziej lubią się bawić przedmiotami, których używają dorośli, lub podobnymi do nich. Ulubione zabawki to garnek i łyżka, bo można za ich pomocą „gotować”, miotła i szufelka, bo nimi można „sprzątać” tak, jak robią to starsi. Kolorowe zabawki, które dla dziecka w pierwszym roku życia były interesujące we wczesnym dzieciństwie nie przyciągają już tak bardzo jego uwagi, bowiem dzieci zorientowały się, że dorośli „bawią się” garnkami, śrubokrętami i długopisami, a nie grzechotkami i maskotkami. Stąd często przedmioty codziennego użytku mogą z powodzeniem pełnić rolę zabawek, nieużywany już przez rodzica telefon komórkowy do zabawy nadawać się może nawet dużo lepiej niż telefon zabawkowy.

▪ **ZABAWKI GOTOWE I STWORZONE PRZEZ DZIECKO I RODZICA (OPIEKUNA)**

Zabawki, które możemy zaoferować dziecku dzielą się na gotowe, narzucające określony sposób bawienia się nimi oraz te własnoręcznie stworzone przez dziecko i rodzica (opiekuna). Lalka wyglądająca jak niemowlę, mająca pełen zestaw akcesoriów, wyprawkę niemal jak dla prawdziwego dziecka zwykle kosztuje wiele, ale też szybko może się znudzić, podobnie jak elektryczna kolejka, na którą można tylko patrzeć, jak zatacza kolejne koła po ustawionym torze.

Zabawki gotowe, które są wiernymi kopiami przedmiotów ze świata dorosłych, stanowią obiekt marzeń każdego dziecka. Jednak, gdy to marzenie się spełnia okazuje się, że często nie sprzyja to twórczej, fascynującej zabawie.

O wiele lepiej pełnią tę rolę przedmioty, które można wykorzystywać w różny sposób i przekształcać je zależnie od własnego pomysłu w dowolne zabawki. Duży karton może stać się domkiem dla lalek, teatrykiem, autobusem, czołgiem... tym wszystkim, co dziecku w danej chwili

potrzebne do udanej zabawy. Takie **stwarzanie zabawek** rozwija dziecięcą wyobraźnię, sprawność, daje poczucie satysfakcji, rozwija poczucie własnej wartości, zaradności. A dodatkowo jest okazją do kontaktu i współpracy z dorosłym oraz uczenia się współpracy z innymi dziećmi.

▪ **KONTAKTY Z INNYMI DZIEĆMI – PRZYGOTOWANIE DO WSPÓŁPRACY**

Bez wątpienia kontakty z innymi dziećmi już od pierwszych lat życia stanowią istotny czynnik rozwoju. Natomiast warto zwrócić uwagę, że małe dzieci nawet będąc w grupie zwykle bawią się samodzielnie, czy tylko obok innych dzieci, nie potrafią jeszcze z sobą w pełni współdziałać. Od dziecka, które niedawno przekroczyło pierwszy rok życia trudno oczekiwać dojrzałej współpracy z innymi dziećmi. Zabawa w gronie innych dzieci jest dopiero początkiem długiej drogi rozwoju tej współpracy.

Gdy kilkoro dzieci bawi się razem czy blisko siebie rola dorosłego nadal pozostaje ważna. Czuwanie nad bezpieczeństwem, czasem proponowanie, inicjowanie rodzaju aktywności, ustalanie zasad korzystania z zabawek, interweniowanie, gdy dziecko podczas zabawy zagraża samemu sobie lub innym to zadania opiekuna.

Ważne jest, aby pamiętać, by dorosły nie robił wszystkiego za dzieci, nie wyręczał ich, gdy próbują same uzgodnić rodzaj zabawy, warunki współdziałania, by zbyt wcześnie nie interweniował, gdy dzieci próbują sobie poradzić w sytuacji rywalizowania o zabawkę.

▪ **DZIAŁANIE ŹRÓDŁEM RADOŚCI, WYNIK MNIEJ WAŻNY**

Warto też zwrócić uwagę, że we wczesnym dzieciństwie dzieci są zainteresowane głównie **samym działaniem**, a nie jego rezultatem, co przejawia się tym, że mogą szybko porzucać jedną czynność na rzecz innej, która w danym momencie bardziej je zainteresuje, nie doprowadzają do końca rozpoczętych działań, a inne z kolei czynności mogą wielokrotnie powtarzać, wystawiając na próbę cierpliwość opiekunów, np. wlewanie i wylewanie wody do kubka, wielokrotne oglądanie tej samej książki. To oznacza, że dziecku nie należy stawiać za cel zbudowania określonej budowli, a od osiągnięcie tego celu uzależniać satysfakcję z zabawy.

Małym dzieciom radość daje samo robienie, tworzenie w kontakcie z opiekunem, osiągnięcie celu jest ważne raczej z naszej, dorosłej perspektywy. To oznacza też, że nie możemy dla dziecka wybierać zabawki zbyt trudnej, znacznie przekraczającej jego możliwości np. wieloelementowych puzzli dla dwulatka, bo nawet z naszą pomocą nie będzie w stanie dotrzeć do końca ich układania. Oznacza to też, że małych dzieci raczej nie chwalimy za finalny efekt, końcowy wytwór ich zabawy - przede wszystkim chwalimy za wysiłek, zaangażowanie, za to, że dotrwały do danego etapu, że zrobiły krok dalej niż poprzednio, że pożyczły zabawkę koledze, że posprzątały po zabawie.

▪ **FUNKCJA, CZAS I PRZESTRZEŃ DO ZABAWY**

Proponując dzieciom zabawę trzeba pamiętać, iż każda zabawa ma swoją funkcję, część zabaw działa na dzieci uspokajająco, wyciszająco, a inne mają działanie pobudzające. Stąd, jeśli dzieci za chwilę mają pójść spać to rozpoczęcie zabawy w wyścigi samochodowe nie będzie dobrym pomysłem.

Każda zabawa wymaga też odpowiedniego czasu, dłuższego lub krótszego, jeśli nie mamy go wiele nie możemy rozpocząć zabawy, do której już same przygotowania trwają długo.

Do zabawy potrzebna jest też odpowiednia przestrzeń, tak, aby każdy z uczestników miał możliwość swobodnego poruszania się i by można było rozłożyć wszystkie rekwizyty potrzebne do zabawy. Gdy niemal przy każdym swoim ruchu dziecko potraça jakiś przedmiot, gdy wszystko się przewraca i spada budzi to złość i zniechęca do zabawy, podobnie, gdy bawiące się dzieci stale wpadają na siebie, co dodatkowo jest także niebezpieczne.

▪ ZABAWKI SZCZEGÓLNE – DO ZADAŃ SPECJALNYCH

Warto też zwrócić uwagę, że wśród przedmiotów, którymi bawią się dzieci, są przedmioty szczególne, będące dla dziecka źródłem poczucia bezpieczeństwa. Taką rolę pełnią zwykle przytulanki, ale może to być także ulubiony kocyk czy pieluszka.

Ważne jest zatem szczególne traktowanie tych przedmiotów i dbanie, by się nie zgubiły, by dziecko miało je zawsze przy sobie w trudnych dla siebie chwilach, np. podczas wizyty u lekarza, u dentysty, w każdej nowej sytuacji i pamiętanie, że dla dziecka ważna jest ta konkretna przytulanka, a nie kilka innych w zastępstwie, nawet jeśli dorosłym inne maskotki wydają się ładniejsze czy mniej zniszczone.

WAŻNE

- ♣ Zabawki zaspokajają aktualne potrzeby dzieci, ale też stymulują do dalszego rozwoju.
- ♣ Zabawy okresu wczesnego dzieciństwa budują **GOTOWOŚĆ** dziecka do wejścia w wiek przedszkolny, określanej też wiekiem zabawy, a później gotowość szkolną oraz gotowość do nauki i pracy.
- ♣ Zabawa to nie tylko wypełnianie czasu dziecka, ale **NAJWAŻNIEJSZA DLA JEGO ROZWOJU FORMA DZIAŁALNOŚCI**, dlatego tak ważne jest **W JAKIM** otoczeniu, **CZYM, Z KIM** i **JAK** bawi się małe dziecko.

Załącznik nr 1.

Skala oceny zapotrzebowania na zabawki w domu i przedszkolu

Rodzaj zabawek	Posiadane zasoby czyli co mamy?	Preferencje dzieci czyli czym dzieci lubią się bawić się / zajmować?	Cechy dzieci czyli w jakich obszarach dzieci wymagają największego wsparcia?
- Proszę przy każdej kategorii <u>postawić znak: ++ albo + albo – albo --</u> - Jeżeli w jakiejś kategorii pojawi się trzy razy znak ++ oznacza to konieczność zakupienia danego rodzaju zabawek (<u>pilna pierwsza potrzeba</u>)	++ nie mamy (koniecznie trzeba to mieć/kupić)	++ bardzo lubią się tym zajmować / bawić (dokupić)	++ wymagają bardzo dużego wsparcia (koniecznie trzeba to mieć/kupić)
	+ mamy, ale nie wystarcza (dokupić)	+ tak sobie lubią (dokupić)	+ wymagają niewielkiego wsparcia (dokupić)
	- nie mamy, ale nie jest pilnie potrzebne	- niechętnie	- wsparcie raczej nie jest potrzebne
	-- mamy, wystarcza, nie trzeba kupować	-- nie lubią, nie używają tego	-- wsparcie zupełnie nie jest potrzebne
I. Kontakt dziecka z dorosłym – wiedza i współpraca			
książki			
bajki na CD			
piosenki /utwory muzyczne na CD			
odtwarzacze CD			
instrumenty muzyczne			
II. Kontakt z innymi dziećmi – zabawy ruchowe i współpraca			
zestawu dużych elementów do tworzenia konstrukcji, torów przeszkód			
domki, namioty			
baseniki ogrodowe, piaskownice, drabinki, zjeżdżalnie			
III. Poruszanie się – sprawność i koordynacja ruchowa			
piłki			
duże samochody, inne pojazdy			
IV. Manipulacja - koordynacja ruchowa			
klocki plastikowe dużych rozmiarów oraz mniejsze			
klocki drewniane			
puzzle o dużych elementach, z różnych			

materiałów			
rybki z magnesem + wędka			
labirynty przestrzenne, zabawki do przewlekania sznurka			
kolejki drewniane			
V. Wyobrażenia i wiedza – zabawy ruchowe i tematyczne			
samochody i inne pojazdy różnej wielkości i typu			
wózki dla lalek			
akcesoria domowe			
zabawki gumowe - figurki			
lalki, misie			
pacynki, kukielki			
teatryk			
VI. Wyobrażenia, wiedza, umiejętności – uczenie współpracy			
tablice do pisania kredą			
tablice magnetyczne			
niskie stoliki z krzeselkami			
tablice do prezentowania prac dzieci			
farby			
kredki			
modelina, ciastolina			
węgiel, kreda			
pieczątki			
pędzelki i pędzle			
fartuszki dla dzieci			
VII. Uwaga, pamięć, myślenie			
zabawki uczące sortowania i dopasowywania kształtów			
domina o różnej tematyce			
memo			
VIII. Myślenie, planowanie			
proste gry planszowe			
proste gry zręcznościowe			
proste karty do gry			
układanki			

Źródło: opracowanie własne

Notatki